

*Preek van 28 november 2021 (Eerste Advent),
gehouden in de Eendrachtsskerk in Zuidf-Beijerland
door ds. Piet van Die*

GEEN VOORBARIGE TROOST

Toen ik hier wegging had ik alles, maar de HEER heeft mij met lege handen laten terugkomen.
(Ruth 1:21)

Boaz verwekte Obed bij Ruth (Matteüs 1, 5)

‘Er is een zin, Razelius’

De schrijver Bernlef vertelt in zijn boek ‘Sneeuw’ over een man genaamd Jan Razelius. Hij heeft zijn vrouw Kerstin verloren. Hij woont in een dorpje op een klein eiland waar iedereen iedereen kent. En dat is de reden dat hij, hoewel ongelovig, door de plaatselijke dominee op de koffie wordt gevraagd. Dan ontspint zich het volgende gesprek.

‘Is het moeilijk?’ vroeg de dominee. ‘Het kost tijd.’ - ‘Zo zonder steun.’ – ‘Ik heb mijn dochter.’ – ‘Dat bedoelde ik niet,’ zei de dominee. Jan Razelius glimlachte. ‘Dat had ik al begrepen.’ – ‘Er is een zin, Razelius,’ zei de dominee plotseling luid, ‘Zelfs in die dingen.’ ‘Misschien,’ antwoordde Razelius. ‘Misschien komt er langzaam een zin in die dingen, ja.’ Jan Razelius hoorde hoe hij dezelfde nadruk op die laatste woorden legde als de dominee. Hij was geïrriteerd. De dominee probeerde rond Kerstins dood een theologische discussie op te bouwen.

‘Hij probeerde rond Kerstins dood een theologische discussie op te bouwen’ - dat is raak schrijven: in één zin een hele wereld kenschetsen. In dit geval: de wereld van een christendom dat zichzelf wil redden door met voorbarige antwoorden het verdriet van de ander in te kapselen.

Bitter

Gelukkig kwamen de inwoners van Bethlehem niet met voorbarige troost aanzetten. Dat had gemakkelijk gekund. Na jaren was hun dorpsgenote Noömi weer teruggekeerd in Bethlehem. Ze was indertijd vanwege een hongersnood in Israël geëmigreerd naar Moab. Maar de rampen die zij gedacht had in Israël te ontvluchten, hadden haar in Moab juist opgewacht. Eerst was haar man er

gestorven. Toen waren haar beide zonen haar ontvallen. Berooid was zij tenslotte teruggekeerd. Vergezeld van haar Moabitische schoondochter Ruth. Haar dorpsgenoten hadden Noömi niet herkend, zo was ze veranderd. Ze was geen schaduw meer van zichzelf. 'Noem mij voortaan maar Mara,' zei ze. 'Bittere' betekent dat. En verbitterd was ze. Vooral in haar geloof. 'De Ontzagwekkende heeft mijn lot zeer bitter gemaakt,' zei ze. 'De HEER heeft mij met lege handen laten terugkomen.' Er sprak een nauwelijks verborgen woede uit haar woorden.

Zwijgen

Hoe zouden wij op die klacht gereageerd hebben? Er zijn christelijke kringen waar de reactie zou zijn geweest: 'Nou nou, Noömi, mag je dat zo wel zeggen? Je kunt je maar beter buigen onder Gods macht. De Here heeft gegeven, de Here heeft genomen, de naam des Heren zij geprezen.' Zoiets zouden wij, denk ik, niet snel zeggen. Maar misschien zouden wij ons weer haasten om te zeggen: 'God wil ook niet dat er mensen doodgaan, Noömi. Hij staat juist aan jouw kant.' Of: 'Kijk naar Ruth. Zij heeft ook haar man verloren. Maar uitgerekend zij staat open voor God. En ze is nog wel een Moabitische.'

Toch zeiden de inwoners van Bethlehem niets van dit alles. Zij deden het meest wijze: zij deden er het *zwijgen* toe. Zij toonden respect en inschattingsvermogen.

Voorbarige troost

Veel voorbarige troost is alleen maar bedoeld om het verdriet van de ander buiten de eigen aangeharkte perken te houden. 'Wie weet waar hij nog voor gespaard gebleven is,' zeggen wij dan bijvoorbeeld. Ja, maar degene die is achtergebleven is niets bespaard gebleven. Het is misschien goed bedoeld, maar het helpt niet.

Maar de ergste vorm van troost is nog wel de troost die probeert *het eigen geloof* overeind te houden. 'Je moet maar denken: waar God een deur heeft dichtgedaan, daar zal Hij straks wel weer een raam openzetten.' Alleen die beeldspraak al. Ze lijkt diepzinnig, maar is gepikt uit de film *The Sound of Music*! En ze lijkt vooral bedoeld om het eigen geloof te redden. Maar het gaat op zo'n moment niet om *jouw* geloof; het gaat om de ander.

Verpletterend

Ik weet wel: je wilt wat zeggen. Iets waar de ander wat aan heeft. Je voelt je zo machteloos. Het zwijgen van de inwoners van Bethlehem verraadde ook een machteloosheid. Maar juist het tónen van die machteloosheid is een vorm van respect voor dat verdriet. De werkelijkheid is soms verpletterend. *Ook voor het geloof*. Wie dan met het geloof komt aanzetten, toont alleen maar dat hij buiten de werkelijkheid staat. Zoals die dominee van Bernlef. Het is eenvoudig niet waar dat als ons leven schipbreuk lijdt, het geloof altijd nog ongeschonden overeind blijft. Het is soms omgekeerd: als je leven schipbreuk lijdt, kan ook je geloof worden stukgeslagen tot wrakhout. Dat is het bijbels realisme. Daarbij steken zouteloze praatjes schrill af.

Maar waar moet Noömi dan aan genezen? Diep geschonden is zij teruggekeerd uit Moab. Is er nog iets waaraan zij kan helen? Als wij ergens aan kunnen helen dan is het, tegenstrijdig genoeg, alleen aan datzelfde leven dat ons heeft verwond. O nee, niet dat de tijd alle wonden heelt. Dat is ook zo'n doodoener. De tijd heelt niet alle wonden. Er zijn wonden die altijd blijven steken. Zoals in dat beroemde gedicht van Ida Gerhardt:

Zeven maal om de aarde te gaan,
als het zou moeten op handen en voeten;
zeven maal, om die ene te groeten
die daar lachend te wachten zou staan.
Zeven maal om de aarde te gaan.

Zeven maal over de zeeën te gaan,
schraal in de kleren, wat zou het mij deren,
kon uit de dood ik die ene doen keren.
Zeven maal over de zeeën te gaan –
zeven maal om met zijn tweeën te staan.

Helen aan het leven

En toch – de gang door de tijd kan het wel anders maken. Het leven bergt ook helende krachten in zich, waardoor je geschonden vertrouwen zich langzaam maar zeker weer kan herstellen. Zoals geplet gras dat zich langzaam maar zeker weer opricht. Het leven kent ook goede krachten die je lokken om er weer voor open te staan. Zo zal het ook gaan met deze geteisterde vrouw uit Bethlehem. *Het leven zelf zal haar troosten*. Het leven – niet: de geprefabriceerde antwoorden uit het geloofsarsenaal.

Blijft God dan totaal buiten beeld? Daar lijkt het wel op. God wordt in het verhaal als medespeler niet genoemd. Maar toch gaat Hij er in schuil. Zoals God in en achter alle leven schuilgaat. Niet als de grote Albeschikker die Noömi dacht dat Hij was. Hoe dan wel? Dat toont het verhaal niet precies – net zomin als het gewone leven dat toont. God gaat schuil in de gang der gebeurtenissen. Als een verborgen kracht die te midden van andere krachten zijn invloed uitoefent. Ook in het leven van Noömi zal die invloed merkbaar worden. Zij lijkt op dood spoor te zitten. Maar uitgerekend het Moabitische meisje Ruth dat met haar meegekomen is, zal de wissel zijn waarover de trein van Noömi's leven op een ander spoor zal komen. Soms wordt Gods invloed merkbaar in de mensen die naast ons staat. In de mens die het verdriet met ons deelt.

Te groot voor het geluk alleen

Ruth zal trouwens in het grote geheel ook een wissel blijken waarover nota bene de hele trein van Gods verbond op een veelbelovend spoor zal komen: dat van de komst van de messias. De Moabitische Ruth zal straks bij de evangelist Matteüs genoemd worden als een van de bijzondere voormoeders in het geslachtsregister van Jezus. In het tragische verhaal van Noömi met haar schoondochter zijn - voor wie goed luistert - heel in de verte al zachtjes kerstklokken te horen. Want het is zoals dat lied van zo-even zingt:

Gods goedheid is te groot
voor het geluk alleen,
zij gaat in alle nood
door heel het leven heen.

Omdat zij niet vergeet
wie godsverlaten zijn:
de wereld hemelsbreed
zal goede aarde zijn.

Nee, Noömi is niet helemaal met lege handen teruggekeerd uit Moab, zoals ze zelf dacht. Ze heeft Ruth bij zich. *En Ruth is Gods engel*. Maar Noömi zal het zelf moeten ontdekken. Een ander kan het haar niet aanpraten. Mag het haar niet aanpraten. Ieder mens heeft namelijk recht op haar of zijn eigen verwerking.